

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 22 มีนาคม 2539

ทุนวัฒนธรรมกับสิทธิในการชมการแข่งขันกีฬา

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

การมีโอกาสชมการแข่งขันกีฬาสำคัญของชาติควรเป็นสิทธิของประชาชนหรือไม่?

สภาขุนนาง (House of Lords) แห่งรัฐสภาอังกฤษมีความเห็นที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำถามข้อนี้

ประชาชนในประเทศต่าง ๆ มีความนิยมกีฬาต่างประเภทกัน แต่มีกีฬาบางประเภทที่มีประชาชนหลายประเทศนิยมร่วมกัน ความต้องการชมการแข่งขันกีฬาทำให้กีฬากลายเป็นธุรกิจ และกีฬาอาชีพค่อย ๆ เข้ามาแทนที่กีฬาสมัครเล่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนขยายตลาดการกีฬา การถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาทางวิทยุและโทรทัศน์ทำให้ผู้ที่มีได้เข้าชม ณ สนามแข่งสามารถติดตามผลการแข่งขันพร้อม ๆ กันกับผู้ชม ณ สนามแข่งได้ การถ่ายทอดโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมยิ่งช่วยขยายตลาดการกีฬามากขึ้น

ความต้องการชมการแข่งขันกีฬาทางโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกีฬาสากล ทำให้สิทธิการถ่ายทอดโทรทัศน์มีราคา และผู้จัดการแข่งขันสามารถหารายได้จากการขายสิทธิการถ่ายทอดได้ สถานีโทรทัศน์ที่จ่ายเงินซื้อสิทธิการถ่ายทอดย่อมต้องหารายได้กลับคืนมาจากการถ่ายทอด

ในประเทศอังกฤษแต่เดิมนั้นมีสถานีโทรทัศน์เพียง 2 เครือข่ายคือ BBC (= British Broadcasting Corporation) และไม่การโฆษณา หากแต่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บจากเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ ในการถ่ายทอดการแข่งขันฟุตบอล ทั้ง BBC และ ITV ต้องจ่ายค่าสิทธิในการถ่ายทอดแก่สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย

เมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสดุดหน้า มีการถ่ายทอดโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม โครงสร้างธุรกิจการถ่ายทอดโทรทัศน์เริ่มแปรเปลี่ยนไป มี Cable TV ซึ่งหารายได้จากการเก็บค่าสมาชิก และมี Pay-per-View TV ซึ่งหารายได้จากการเก็บค่าชมแต่ละรายการ โดยที่ภาพโทรทัศน์มิได้รับโดยทั่วไปอีกต่อไป

การกีฬาเป็นวัฒนธรรมสำคัญของชาติต่างๆ เมื่อการกีฬาเป็นธุรกิจที่สามารถหารายได้ ทุนวัฒนธรรมก็ขยายตัวเข้าสู่วงการกีฬา การถ่ายทอดการแข่งขันกีฬากลายเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของทุนวัฒนธรรม กลุ่มทุนวัฒนธรรมซึ่งมีฐานอยู่ในธุรกิจสื่อสารมวลชน เริ่มแสวงหาการผูกขาดสิทธิการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬา (exclusive right) ประชาชนเริ่มถูกลิดรอนสิทธิในการชมการแข่งขันกีฬาที่ละเล็กทีละน้อย หากไม่จ่ายค่าสมาชิก Cable TV หรือจ่ายค่าชม Pay-per-view TV ก็หมดโอกาสชมการแข่งขัน ผลกระทบดังกล่าวนี้ตำแก่ประชาชนที่ยากจนและคนชราที่ไม่มีรายได้ที่สำคัญ

ผู้นำชาวอังกฤษเริ่มตระหนักถึงปัญหาการถูกลิดรอนสิทธิการชมการแข่งขันกีฬาแต่เดิมเมื่อการแข่งขันกีฬาถ่ายทอดโดย BBC หรือ ITV ประชาชนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์สามารถชมการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาโดยเสรี เพียงแต่ต้องจ่ายภาษีโทรทัศน์ในกรณีของ BBC หรือต้องอดทนชมการโฆษณาในกรณีของ ITV บัดนี้หากต้องการชมการแข่งขันกีฬารายการสำคัญต้องเข้าเป็นสมาชิก Cable TV หรือเสียค่าชม Pay-per-view TV

หากจะสาวให้ถึงที่สุดแล้ว ข้อกล่าวหาการถูกลิดรอนสิทธิในการชมการแข่งขันกีฬาพุ่งเป้าไปสู่ นายรูเพิร์ต เมอร์ด็อก (Rupert Murdoch) นับตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา โดยเมอร์ด็อกอาศัยบริษัท British Sky Broadcasting (=B sky B) ลูกคืบเข้าสู่ประเทศอังกฤษ ในขั้นแรก B sky B ไม่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ แต่ในเวลาต่อมา นายเมอร์ด็อกก็ค้นพบกุญแจอันนำไปสู่ความสำเร็จ ด้วยการแสวงหาสิทธิผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายทอดการแข่งขันฟุตบอลของ Premier League B sky B มีช่อง Sky Sport ผู้ที่ต้องการชมการแข่งขันฟุตบอลชนิดที่มีการถ่ายทอดสดก็ต้องสมัครเป็นสมาชิก BskyB โดยในปัจจุบันเสียค่าสมาชิกเดือนละ 15.99 ปอนด์สเตอร์ลิง

ด้วยเหตุที่ชาวอังกฤษนิยมชมการแข่งขันกีฬา นายเมอร์ด็อกจึงแสวงหาสิทธิผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาประเภทที่อยู่ในวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม นอกจากฟุตบอลแล้ว BskyB ขยายไปสู่การถ่ายทอดการแข่งขัน Rugby League การถ่ายทอดการแข่งขันคริกเก็ตของทีมชาติอังกฤษในต่างประเทศ และการแข่งขันกอล์ฟชิงถ้วย Ryder Cup ด้วยยุทธวิธีในการแสวงหาสิทธิผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาดังกล่าวนี้ สมาชิกของ B sky B เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกำไรของ BskyB กลายเป็นแห่งสะสมทุนที่สำคัญของ Newa Corp อันเป็นฐานธุรกิจของนายเมอร์ด็อก

แต่นายเมอร์ด็อกยังคงรุกคืบในการแสวงหาสิทธิผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาต่อไป แม้จะไม่สามารถได้มาซึ่งสิทธิผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬา

โอลิมปิกผสมตั้งใจปรารถนาก็ตาม การรुकืบของนายเมอร์ดีอกสร้างความกังวลใจแก่ผู้นำชาวอังกฤษจำนวนไม่น้อย เพราะนายเมอร์ดีอกเป็นชาวออสเตรเลีย ซึ่งเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนอเมริกัน เพียงเพราะฐานธุรกิจสำคัญอยู่ในสหรัฐอเมริกา ก่อนหน้านี้ นายเมอร์ดีอกก็เข้าไปยึดฐานธุรกิจหนังสือพิมพ์ในอังกฤษ และซื้อแม่กระทิง *The Times* อันมีชื่อเสียง ลีลาการซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า และการหว่านเงินเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจของนายเมอร์ดีอกทำให้คนอังกฤษจำนวนไม่น้อยตีตราว่า นายเมอร์ดีอกเป็น ‘นายทุนสามัญ’ ณ บัดนี้ นายเมอร์ดีอกเข้าไปกุมชะตาการกีฬาจำนวนมากประเภท ซึ่งอยู่ในวิถีชีวิตของคนอังกฤษ

ความหวั่นกลัวอิทธิพลของนายเมอร์ดีอกในการผูกขาดการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาที่สำคัญ ทำให้สมาคมกีฬาบางประเภท สීමວລນ นักการเมืองบางหมู่เหล่า รวมทั้ง BBC ผนึกการเรียกร้อง *Sport for All* ลอร์ดฮาวเวล (Lord Howell) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกีฬาในรัฐบาลพรรคกรรมกรเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโทรทัศน์ เพื่อห้ามมิให้มีการขายสิทธิผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาสำคัญ 8 ประเภท อันได้แก่ กีฬาโอลิมปิก ฟุตบอลโลก การแข่งขันชิงถ้วย F.A. Cup และ Scottish Cup รอบชิงชนะเลิศ เนนิสวิมเมิลตัน การแข่งขันคริกเก็ตกับทีมต่างชาติในอังกฤษ การแข่งม้าชิงถ้วย Derby Cup และการแข่งม้าข้ามรั้ว (Grand National Steeplechase) กีฬาทั้ง 8 นี้ถือเป็น ‘เพชรเม็ดงามประดับมงกุฎกีฬาอังกฤษ’ (jewels in the crown of British sport)

แม้รัฐบาลพรรคอนุรักษนิยมไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขกฎหมายโทรทัศน์ครั้งนี้ แต่ก็มีอาจทางกระแส *Sport for All* ได้ สภาขุนนางลงมติเห็นชอบการแก้ไขกฎหมายโทรทัศน์ด้วยคะแนนเสียง 223 ต่อ 106 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2539 ลอร์ดเจมส์ คัลลาเฮน (James Callaghan) อดีตนายกรัฐมนตรีสังกัดพรรคกรรมกรเป็นผู้นำในการผลักดันญัตตินี้

รัฐบาลนายจอห์น เมเจอร์ต้องการให้กลไกราคาทำหน้าที่จัดสรรสิทธิการถ่ายทอดโทรทัศน์ และไม่ต้องการให้รัฐบาลแทรกแซงการทำงานของกลไกราคา หากเจ้าของสิทธิและผู้ต้องการซื้อตกลงราคาและเงื่อนไขการซื้อขายกันได้ รัฐบาลก็ควรปล่อยให้การซื้อขายเกิดขึ้น โดยไม่ควรคิดขวางให้เป็นอย่างอื่น แม้ว่าข้อตกลงนั้นจะให้สิทธิผูกขาดแก่ผู้ซื้อก็ตาม รัฐบาลนายเมเจอร์พยายามชี้ให้เห็นว่า ข้อเสนอของลอร์ด ฮาวเวลนั้นยกแก่การปฏิบัติ หากผู้จัดการแข่งขันต้องการขายสิทธิผูกขาด ก็สามารถเลี่ยงข้อห้ามตามกฎหมายได้เสมอ อาทิด้วยการขายให้แก่ผู้ซื้อในต่างประเทศ และถ่ายทอดการแข่งขันจากต่างประเทศเข้าสู่อังกฤษ

ขบวนการ *Sport for All* ได้แย้งว่า กีฬาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ประชาชนควรมีสิทธิที่จะดื่มด่ำหาความสุขจากการกีฬาโดยเสมอภาค หากควรที่จะให้ฐานะ

ทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องกีดขวางไม่ ในยุคสมัยที่ยังไม่มีบริการโทรทัศน์ที่เรียกเก็บค่าสมาชิก (subscription television) หรือบริการโทรทัศน์ที่จ่ายเงินเพื่อชมเป็นรายครั้ง (Pay-per-view TV) ประชาชนสามารถชมการแข่งขันกีฬาทางโทรทัศน์โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม แต่แล้วเมื่อกลุ่มทุนวัฒนธรรมเข้ามาดูซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจในวงการกีฬา และวงการกีฬาถูกผูกมัดเข้าสู่กระบวนการโทรทัศน์นวัตกรรม ในฐานะทางเศรษฐกิจกลายเป็นปัจจัยที่จำกัดโอกาสในการชมการแข่งขันกีฬา

ในปี 2533 รัฐสภาอังกฤษได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโทรทัศน์ เพื่อห้ามให้ Pay-per-view TV มีสิทธิผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาบางรายการและบางประเภท ดังเช่น กีฬาโอลิมปิกและการแข่งขันคริกเก็ตระหว่างประเทศในอังกฤษ มติของสภาขุนนางครั้งนี้ยังผลให้ข้อห้ามเกี่ยวกับการผูกขาดในการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาทางโทรทัศน์ขยายมาครอบคลุมบริการโทรทัศน์ที่เก็บค่าสมาชิก ดังเช่น Cable TV สภาผู้แทนราษฎร จึงต้องพิจารณามติของสภาขุนนาง ก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมายโทรทัศน์

แม้ว่ารัฐบาลนายเมเจอร์จะแสดงจุดยืนไม่เห็นด้วยกับมติของสภาขุนนางครั้งนี้ แต่แล้วก็ต้องโอนอ่อนผ่อนตาม เพราะมีอาจทนต่อแรงกดดันจากขบวนการ Sport for All ได้อันหนึ่ง สำนักงานการค้าที่เป็นธรรม (Office of Fair Trading = OFT) กำลังไต่สวนการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในกีฬาฟุตบอล 2 กรณี กรณีแรก ได้แก่ สัญญาการผูกขาดการถ่ายทอดการแข่งขันฟุตบอลที่ Premier League ทำกับ B sky B กรณีที่สอง ได้แก่ กฎข้อบังคับของ Premier League ที่ห้ามสโมสรสมาชิกขายสิทธิการถ่ายทอดโทรทัศน์ OFT ยื่นเรื่องให้ศาล Restrictive Practices Court พิจารณาว่า กรณีทั้งสองเป็นการจำกัดการแข่งขันและก่อให้เกิดการผูกขาดหรือไม่

กลุ่มทุนวัฒนธรรม ซึ่งแสวงหาส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากการผูกขาดการถ่ายทอดการแข่งขันทางโทรทัศน์ กำลังเผชิญกับการต่อต้านอย่างน้อย 2 ด้าน ด้านหนึ่งด้วยข้ออ้างที่ว่า การมีโอกาสมชมการแข่งขันกีฬาที่สำคัญต้องถือเป็นสิทธิอันชอบของประชาชน อีกด้านหนึ่งด้วยข้ออ้างที่ว่า การผูกขาดการถ่ายทอดโทรทัศน์เป็นการปฏิบัติที่ไม่ชอบและไม่เป็นธรรม

หมายเหตุ ผู้ที่ต้องการบริจาคเงินแก่ห้องสมุดป่วย อิงภากรณ์ ในวาระที่อาจารย์ป่วยอายุครบ 80 ปี โปรดติดต่อบรรณารักษ์ (คุณวนิดา จันทนทัศน์) โทร. 02-224-1380